

מעניינא דפרשא

פרשת ואתחנן התשע"ד

כיבוד הורים

"כבד את אביך ואת אמך... למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך"

הוריך יתפללו בעדך!

במצוות שלוח הקן נאמר "והארכת ימים" – בלשון יחיד. ואילו במצוות כיבוד הורים נאמר "יאריכון ימך" – לשון רבים. ובביאור העניין כתב בספר 'מנחת יהודה' להריב"א: "לומר לך, אם תקיים מצות כבוד אב ואם – הם יתפללו עליך שיאריכון ימך, כי יאריכון ימך בא מבנין הפעיל היוצא באחרים".

המכבד הוריו – בניו יכבדוהו גם!

כתב ה'אברבנאל': כי גם כן ימשך התועלת ההוא אל הבן המכבדו – כי בניו אחרי כן יכבדוהו גם כן, כמו שהוא מכבד לאביו. יען וביען במדה שאדם מודד מודדין לו וזהו אמרו ולמען ייטב לך. וכע"ז כתב ב'אור החיים' (ויקרא פרשת קדושים), שהמכבד את הוריו, בניו יראו דוגמא ומוסר ממנו, ויכבדוהו.

המכבד הוריו יזכה לבנים מהוגנים

איתא במדרש תנחומא שהמכבד הוריו יזכה לבנים, וז"ל (ויקרא קדושים): "אמר הקדוש ברוך הוא מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא" (איוב מא). מי הוא זה שהקים כבוד לאבותיו – ולא נתתי לו בנים?!

וב"פלא יועץ" כתב שאדם שמכבד את אביו, למרות שפעמים יש קושי שבדבר, זוכה לראות בנים מהוגנים! ומצינו בזה מעשה נפלא המובא ב"מגילת יוחסין" למהר"ל מפראג, וז"ל: "איש אחד היה נקרא רבי חיים ווירמיז, והיה דר בק"ק ווירמיזא, והיה אדם כשר וצדיק ומפורסם וכו'. והיו לו שלושה בנים חשובים מאד – רבי בצלאל ורבי יעקב ורבי העלמן. וחשקה נפשם ללמוד במדינת פולין אצל הגאון מהרש"ל ושאר גאוני ארץ. ונתן רשות לשני בניו רבי יעקב ורבי העלמן שיסעו למדינת פולין, והבכור רבי בצלאל ישמש את אביו, וכן היה.

וחזרו מלאים בתורה על כל גדותיהם, והיה הבכור רבי בצלאל, צועק ככרוכיא – למה לא הניח אותו לילך למדינת פולין שהוא חריף יותר מהם מאוד? ובירך אותו (אביו) בברכה זו: מאחר ששימשת אותי יתן לך ה' שיצאו ממך ד' אורות!

וכן היה – שיצאו ממנו ד' גאונים: הזקן שבהם הוא הגאון מוהר"ר חיים אב"ד דק"ק פרידבורג שחיבר "ספר החיים" וספר "אגרת הטיול" וספר "וויכוח מים" השגות על ספר תורת חטאת של הגאון רמ"א ז"ל. והשני

הגאון מוהר"ר סיני שהיה ראש מתיבתא פה פראג ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק נ"ש וכל מדינת מעהררין. והשלישי הגאון מוהר"ר שמשון אב"ד דק"ק קרעמניץ. והרביעי הוא הצעיר הגאון מוהר"ר יהודא ליווא אב"ד דק"ק פראג (הנודע בשמו - המהר"ל מפראג). והגאון מהרש"ל הרבה לספר בשבחן, ובשבח הגאון מהר"ל מפראג יותר מכולם".

עונש המבזה את הוריו

כתב בספר חרדים (פ"א ממצוות התלויות בלב אות לד): ועל המבזה אביו או אמו בלבו או בדברים או במעשה שסותר דבריהם או יושב במקום המיוחד להם וכיוצא בזה נאמר "ארור מקלה אביו ואמו" - ופירשו שאינו לשון קללה, אלא לשון בזיון ואשכחן בזיון בלב דכתיב "ותבז לו בלבה" וכו', ועל זה אמר שלמה "עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר" (משלי ל יז).

ומעשה היה בימינו באיש שהיה זן את אמו, רק שהיתה קלה ובזויה בעיניו לפי שנשאת לאיש אחר אחרי מות אביו. והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים, וחפשו היהודים לקברו ומצאוהו על שפת הים, ועין אחת מנוקרת שנקרוה העורבים!".

מדוע לא מברכים על מצוות כיבוד הורים?

יש להתבונן מדוע לא תיקנו ברכה על מצווה חשובה זו של כיבוד הורים? ומצאנו למקצת מרבתינו שעמדו בזה: בשו"ת הרשב"א (סי' יח. וכן הוא באבודרהם שער ג') כתב, דכל מצווה שניתן לעוקרה ולבטלה והיא תלויה ביד אחרים, אין מברכים עליה. ובכיבוד אב נאמר ש"האב שמחל על כבודו כבודו מחול", והיות שבידי האב האפשרות לעקור מצווה זו ולבטלה - אין מברכים עליה.

באור זרוע (סי' קמ) כתב שמברכין רק על דבר שמפעם לפעם מתחדש מצוותו וחיובו, כגון תפילין וציצית וכדו'. אבל על מצוות שחיובן קבוע תמיד ואינו פוסק - כגון אמונה בהשי"ת וכדו' אין מברכין עליהם. וכיבוד הורים הוא בכלל אותן מצוות שאין חיובן פוסק ולכך אין מברכין עליו.

בספר 'שדי חמד' (מערכת ברכות סימן א אות ט"ז) מביא מהגאון רבי יעקב אלגאזי בעל 'שמע יעקב' וז"ל: "אשר אני אחזה לי פשוט טעמא דמילתא, דמפני חומר שבו לא קבעו בו ברכה, כי האדם בעיניו יראה שכבר קיים מצות כבודן - ולפי האמת לא הגיע לחצי שיעור דאורייתא. וכענין שאמרו לו לר' טרפון על אמו אף שהיה מניח ב' ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למטתה, וא"ל חכמים עדיין לא הגעת לחצי כבוד שאמרה תורה. עד אשר ע"כ היה אומר אביי אשרי מי שלא חמאן - כי לא כל אדם זוכה לצאת ידי חובת חומר מצוה זו וכיון שכן אם יברך אין זה מברך אלא מנאץ, וע"כ לא תקנו בקיומה ברכה כי ירדו לסוף דעת בני אדם כי לא כל אדם זוכה לבא על תכליתה, מפני שהחמיר בכבודה יותר מכבוד שמים כמ"ש בירושלמי".

להארות והערות או תרומות והנצחות ניתן לפנות לדוא"ל:

meninadparshe@gmail.com

אין לפסוק להלכה עפ"י המובא בעלון זה